

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
10.04.2013
RT I, 19.04.2013, 2

1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud riigilõivuseaduse § 57 lõike 1 koostoimes lisaga 1 põhiseaduslikkuse kontroll

Vastu võetud 10.04.2013

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-30-12
Otsuse kuupäev	10. aprill 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Märt Rask, liikmed Eerik Kergandberg, Jaak Luik, Jüri Põld ja Ivo Pilving
Kohtuasi	1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud riigilõivuseaduse § 57 lõike 1 koostoimes lisaga 1 põhiseaduslikkuse kontroll osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 51 129 euro 31 sendi kuni 57 520 eurot 48 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 4473 eurot 81 senti
Menetluse alus	Tallinna Ringkonnakohtu 20. novembri 2012. aasta määrus tsiviilasjas nr 2-11-27240
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada, et 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lõige 1 koostoimes lisaga 1 olid põhiseadusegavastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 51 129 euro 31 sendi kuni 57 520 eurot 48 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 4473 eurot 81 senti.

ASJAOLUD, MENETLUSE KÄIK JA RINGKONNAKOHTUMÄÄRUS

1. Tsiviilasjas nr 2-11-27240 esitas OÜ Leviron Grupp 10. juunil 2011 Harju Maakohtusse A. Koroljovi vastu võlgnevuse ja intressi ning viivise väljamõistmiseks hagi hinnaga 51 129 eurot 32 senti. Hageja tasus 10. juunil 2011 hagiltriigilõivu 4154 eurot 25 senti. 22. juunil 2012 tegi Harju Maakohustsiviilasjas nr 2-11-27240 otsuse, millega jättis hagi rahuldamata jamenetluskulud täies ulatuses hageja kanda.

2. Hageja esitas 23. juulil 2012 maakohtu otsuse peale Tallinna Ringkonnakohtusse apellatsioonkaebuse, millelt tasus tulenevalt riigilõivuseaduse vahepealsest muudatusest riigilõivu 950 eurot.

3. Pooled sõlmisid vaidlusküsimuse lahendamiseks kompromissi, mille esitasid 15. novembril 2012 ringkonnakohtule kirjalikult. Pooled soovisid, et ringkonnakohtu kinnitaks kompromissi ja lõpetaks tsiviilasja menetluse. Hageja esitas 15. novembril 2012 ringkonnakohtule ka taotluse tunnistada hagiavalduselt tasutud riigilõiv 4154 eurot 25 senti põhiseadusvastaseks ja kohaldada põhiseaduslikkuriigilõivumäära ning tagastada kompromissi tõttu I astmes enamakstud riigilõivpoolles ulatuses ning apellatsiooniasemes tasutud riigilõiv poolles ulatuses.

4. Tallinna Ringkonnakohtustunnistas 20. novembri 2012. aasta määrusega põhiseadusega vastuolus olevaks jäätis kohaldamata 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lõike 1 koostoimes lisaga 1 osas, millest siviilasjas hinnaga üle 51 129 euro 31 senti kuni 57 520 eurot 48 sentituli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 4473 eurot 81 senti.

5. Kohus rahuldasosaliselt hageja riigilõivu tagastamise taotluse. Tulenevalt tsiviilkohtumenetluseseadustiku (TsMS) § 150 lõike 2 punktist 1 ja lõikest 3 tagastas kohus hagejale poole apellatsioonimenetluses tasutud riigilõivust ja 2125 eurot 6 senti hagi esitamisel tasutud riigilõivust. Hageja eksis RLS lisas 1 sätestatud siviilasja hinna vahemike kajastamisel. Hagihinna puhul 51 129 eurot 32 senti on asjassepuutuv RLS lisa 1 hinnavahe 51 129 eurot 31 senti kuni 57 520 eurot 48 senti.

6. Ringkonnakohtu määrus jõudis Riigikohtusse 22. novembril 2012. Tallinna Ringkonnakohtu kinnitassamuti 20. novembri 2012. aasta määrusega kompromissi ja lõpetas tsiviilasjamenetluse.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

7. Õiguskantsler leiab, et Tallinna Ringkonnakohtu algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus ei ole lubatav.

8. Arvestades, et hageja ei esitanud riigilõivu suurust ettenägeva õigusnormi põhiseadusele vastavuse vaidlustamise taotlust selleks ettenähtud tähtaja jooksul hagi ja apellatsioonimenetluse võtmise staadiumis, ei ole tema sellekohase hiljem esitatud taotluseläbivaatamine muus menetlusstaadiumis lubatav. Kohus on selle küsimusel õplikult lahendanud. Kaebetähtaja ennistamine on lubatav üksnes mõjuval põhjusel.

9. Juhuks, kui Riigikohus loeb vaidlustatud riigilõivuseaduse sätteid asjassepuutuvateks, leiab õiguskantsler, et need olid põhiseadusega vastuolus.

10. Justiitsminister leiab, et ringkonnakohtu taotlus ei ole lubatav. Vaidlustatud riigilõivuseadusesätteid ei ole asjassepuutuvad.

11. Seda, kas hagi esitamisel tasumisele kuuluva riigilõivu suurus on põhiseaduspärane, hindashagi menetluse võtmise otsustamisel I kohtuastmena maakohus. Kui kohtusse pöörduja leiab, et nõutud riigilõivumäär piirab tema kohtusse pöördumise õigust ülemäära, võib ta põhiseaduse (PS) § 15 lõike 1 alusel taotleda kohtult asjassepuutuva seaduse põhiseadusvastaseks tunnistamist, seda kas hagi esitamisel või määruskaebuses ringkonnakohtule hagi läbi vaatamata jätmise (riigilõivu tähtjaks tasumata jätmise) määruse vaidlustamisel. Praegu tasuhageja I kohtuastmes riigilõivu hagi esitamise ajal kehtinud riigilõivuseaduse alusel nõutud määras ega nähtu, et hageja oleks siis taotlenud kohtult tasumisele kuulunud lõivumäära põhiseaduslikkuse kontrolli. Seega ei nähtu, et hageja oleks olnud asja menetluse võtmisel seisukohal, et kõne all olev regulatsioon oleks tal takistanud kohtusse pöördumist.

12. Ringkonnakohtu eisaanud lahendada iseseisvat taotlust hagi esitamisel tasumisele kuuluva riigilõivu tasumise aluseks olevate sätete põhiseaduspärasuse kohta ega kahinnata seda omal algatusel. Seda seetõttu, et ringkonnakohtu ei kohaldanud vastavat normi, st ei lahendanud hagi menetluse võtmist ega määruskaebust hagi menetluse võtmisest keeldumise määruse peale.

13. Juhuks, kui Riigikohus peab vaidlustatud sätteid asjassepuutuvateks, leiab justiitsminister, et need riigilõivuseaduse sätteid on põhiseaduse vastased.

PÕHISEADUSE VASTASEKSTUNNISTATUD SÄTTED

14. Riigilõivuseaduse (RTI 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 „Hagiavalduse, avalduse jakaebuse läbivaatamine“

„(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagihinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.“

15. Lisa I riigilõivuseaduse juurde „Riigilõivu täismäärad avalduse esitamise eest tsiviilkohtumenetluses“ (1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012)

Tsiviilasja hind kuni, k.a.	Riigilõivu täismäär
51 129,31	4 154,25
57 520,48	4 473,81

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

16. Esmalt käsitleb kolleegiumpõhiseaduslikkuse järelevalve lubatavust (I) ja seejärel võtab seisukoha asjassepuutuvate sätete põhiseaduspärasuse kohta (II).

I

17. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõige 2).

18. Kui menetlusosaline, kellelt nõutakse riigilõivu tasumist, lõivu suurusega ei nõustu, kuid maksablõivu menetluse kiirema jätkumise huvides siiski ära, saab ta esitada avalduseenamtasutud riigilõivu tagastamiseks. TsMS § 150 lõike 1 punkt 1 ja lõige 4 ning RLS § 15 lõike 1 punkt 1 näevad ette, et isiku nõudel tagastab kohus, kelle menetluses asi viimati oli, tasutud riigilõivu enamtasutud osas, kui riigilõivu on tasutud ettenähtust rohkem.

19. Riigilõivu tasunud isik või isik, kelle eest lõiv tasuti, saab enamtasutud riigilõivu tagastamisetootluse esitamisel kohtulahendi jõustumiseni PS § 15 lõike 1 alusel nõuda kohaldatud riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist (Riigikohtu üldkogu 28. veebruari 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-13-12, punkt 36; 2. aprilli 2013. aasta määrus asjas nr 3-2-1-140-12, punkt 20).

20. Ringkonnakohus, lahendades hageja taotlust tunnistada hagiavalduselt tasutud riigilõiv põhiseadusvastaseks ja tagastada nõutud enamtasutud riigilõiv, pidikontrollima, kas tasutud riigilõiv on põhiseaduspärane (PS § 15 lõige 2 ja § 152). Ringkonnakohus oleks pidanud vaidlusaluste sätete põhiseaduse vastasuse korral tegema taotluse osas teistsuguse otsustuse kui nende sätete põhiseaduspärasuse korral (vt ka Riigikohtu üldkogu 28. oktoobri 2002. aasta otsus asjas nr 3-4-1-5-02, punkt 15).

21. Seetõttu on praeguses asjas asjassepuutuvad sätted 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud redaktsioonis RLS § 57 lõige 1 koostoimes lisaga 1 osas, milles tsiviilasjashinnaga üle 51 129 euro 31 senti kuni 57 520 eurot 48 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 4473 eurot 81 senti.

II

22. Hageja OÜ Leviron Grupp kasutas maakohtusse hagiavaldust esitades PS § 15 lõikest 1 tulenevat igapäevast õigust oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse pöörduda.

23. Hagiavaldusel riigilõivu tasumise nõue ja selle määr riivavad PS § 15 lõikes 1 sätestatud põhiõigust. Riigikohus on kinnitanud kohtusse pöördumise või edasikaebelõiguse riiveolemasolu ka juhul, kui riigilõiv oli enne põhiseaduse vastasuse väiteesitamist juba tasutud (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 28. juuni 2012. aasta otsus asjas nr 3-4-1-12-12 ja 11. detsembri 2012. aasta otsus asjas nr 3-4-1-23-12; üldkogu 28. veebruari 2013. aasta otsus asjas nr 3-4-1-13-12).

24. Praeguses põhiseaduslikkuse järelevalve asjas on asjassepuutuv riigilõivu määr 4473 eurot 81 senti, mida tuli tasuda hagiavalduse esitamisel tsiviilasjas hinnaga üle 51 129 euro 31 senti kuni 57 520 eurot 48 senti. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistas 19. veebruari 2013. aasta otsusega asjas nr 3-4-1-28-12 põhiseadusega vastuolus olevaks praegu vaidlustatud riigilõivumääradele eelneva riigilõivu 4154 eurot 25 senti, mida tuli kuni 30. juunini 2012 kehtinud RLS § 57 lõike 1 koostoimes lisaga 1 alusel tasuda hagiavalduselt tsiviilasjas hinnaga üle 44 738 euro 15 senti kuni 51 129 eurot 31 senti. Samuti on Riigikohus tunnistanud 7. mai 2012. aasta otsusega asjas nr 3-4-1-7-12 praegu vaidlustatud riigilõivumäära põhiseadusega vastuolus olevaks apellatsioonkaebuse osas.

25. Kolleegiumi arvates ei ole põhjust hinnata praegu asjassepuutuva riigilõivu põhiseaduslikkust Riigikohtu senisest praktikast erinevalt. Riigilõiv 4473 eurot 81 senti ei ole menetlusökonomia ja õiguse mõistmise kulude kandmises osalemise eesmärkide saavutamiseks vajalikabinõu.

26. Riigikohus tunnistab PSJKS § 15 lõike 1 punkti 5 alusel, et 1. jaanuarist 2011 kuni 30. juunini 2012 kehtinud riigilõivuseaduse (RT I 2010, 21, 107; RT I, 25.06.2012, 3) § 57 lõige 1 koostoimes lisaga 1 olid PS § 15 lõikega 1 ja §-ga 11 vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 51 129 euro 31 senti kuni 57 520 eurot 48 senti tuli hagiavalduselt tasuda riigilõivu 4473 eurot 81 senti.

Märt Rask, Eerik Kergandberg, Jaak Luik, Ivo Pilving, Jüri Põld